C/2024/1571

5.3.2024

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο αντίκτυπος των υψηλών τιμών της ενέργειας στον γεωργικό τομέα και στις αγροτικές περιοχές»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2024/1571)

Εισηγητής: ο κ. **Simo TIAINEN**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	23.2.2023
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	22.11.2023
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	48/0/0
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	14.12.2023
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	583
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	182/0/2

1. **Συμπεράσματα και συστάσεις**

1.1. Οι αυξήσεις των τιμών της ενέργειας και οι κίνδυνοι διαταραχών του ενεργειακού εφοδιασμού αποτέλεσαν μία από τις βασικές ανησυχίες για την ΕΕ κατά το προηγούμενο έτος και έχει ληφθεί ευρύ φάσμα μέτρων σε επίπεδο ΕΕ και από τα κράτη μέλη. Οι αγροτικές περιοχές και ιδίως ο γεωργικός τομέας στην ΕΕ έχουν επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις υψηλές τιμές της ενέργειας.

1.2. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) σημειώνει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών της ενέργειας. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι, αντί της εθνικής ad hoc απόκρισης σε επίπεδο πολιτικής, τα κράτη μέλη θα πρέπει να βελτιώσουν τη χρήση των μέσων στο πλαίσιο των εθνικών στρατηγικών σχεδίων για την κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ), προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι κρίσεις που προκύπτουν από τις ταχείες αλλαγές της αγοράς.

1.3. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι η ραγδαία αύξηση των τιμών και, ως εκ τούτου, η ταχεία αύξηση του κόστους παραγωγής αποτελούν επίσης πρόκληση για τους μηχανισμούς της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ). Για τον λόγο αυτό, η ΕΟΚΕ προτείνει στην Επιτροπή να εξετάσει το ενδεχόμενο συμπερίληψης αντικυκλικών στοιχείων στα μέσα της ΚΓΠ μετά το 2027.

1.4. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει όλες τις πρωτοβουλίες με στόχο τη μείωση της εξάρτησης από εισροές και πηγές ενέργειας που βασίζονται σε ορυκτά καύσιμα. Η ΕΟΚΕ τονίζει την ανάγκη βελτίωσης της συνοχής των πολιτικών για την αύξηση του ρυθμού της πράσινης μετάβασης, ιδίως όσον αφορά την απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές και τις μη ορυκτές πηγές ενέργειας. Εκτός από τη γεωργική και την αγροτική πολιτική, οι στόχοι αυτοί πρέπει να λαμβάνονται περισσότερο υπόψη και σε άλλες τομεακές πολιτικές.

1.5. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει σθεναρά την ιδέα ότι οι συμβατικές πρακτικές στο πλαίσιο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων πρέπει να λαμβάνουν καλύτερα υπόψη το υψηλότερο κόστος παραγωγής στην πρωτογενή παραγωγή. Οι συμβάσεις που σχετίζονται με την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων είναι συνήθως άκαμπτες και δεν λαμβάνουν επαρκώς υπόψη το ταχέως μεταβαλλόμενο κόστος παραγωγής. Η ΕΟΚΕ δηλώνει σαφώς ότι η κατάσταση πρέπει να βελτιωθεί. Η ΕΟΚΕ ζητεί να εναρμονιστούν τα διάφορα δίκαια των συμβάσεων και οι ποικίλες συμβατικές πρακτικές, προκειμένου να διασφαλιστούν η συνοχή και η αποτελεσματικότητα μεταξύ των κρατών μελών. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι η ποιότητα των στατιστικών στοιχείων σχετικά με το κόστος παραγωγής των γεωργών και τα περιθώρια τιμών χρήζει βελτίωσης.

1.6. Οι υψηλές τιμές της ενέργειας επηρεάζουν τις επιχειρήσεις και την οικονομική δραστηριότητα στις αγροτικές περιοχές. Η αβεβαιότητα έχει μειώσει τα κίνητρα για επενδύσεις και έχει αυξήσει το κατώτατο όριο για την πρόσληψη εργαζομένων. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο λιγότερων ευκαιριών απασχόλησης, ιδίως σε αγροτικές περιοχές και σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές, όπου σπάνια υπάρχουν εναλλακτικές ευκαιρίες απασχόλησης. Η ανάπτυξη ενεργειακών υποδομών στηρίζει τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης και μπορεί επίσης να δημιουργήσει εναλλακτικές πηγές εισοδήματος για τη γεωργία και για άλλους αγροτικούς φορείς.

1.7. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι το μέλλον και η ευημερία των αγροτικών περιοχών είναι υψίστης σημασίας για την επισιτιστική ασφάλεια, τη στρατηγική αυτονομία ([1]) και την ανθεκτικότητα της Ευρώπης, καθώς και για ένα βιώσιμο ενεργειακό μείγμα που συμβάλλει στην ενεργειακή ανεξαρτησία της ΕΕ. Η ΕΟΚΕ θεωρεί σημαντική τη δέσμευση για την υλοποίηση των στόχων του μακροπρόθεσμου οράματος της ΕΕ για τις αγροτικές περιοχές ([2]). Επιπλέον, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία της διατήρησης και της ανάπτυξης των αγροτικών υποδομών σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι κατάλληλες και καλά συντηρούμενες υποδομές βελτιώνουν την ανθεκτικότητα και επιτρέπουν την προσαρμογή στην εξελισσόμενη κρίση.

1.8. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι ο ρόλος των τοπικών και των περιφερειακών ενεργειακών κοινοτήτων πρέπει να αναγνωριστεί και να προωθηθεί για την επίτευξη δίκαιης και αποδοτικής ενεργειακής μετάβασης στις αγροτικές περιοχές ([3]). Η ΕΟΚΕ βλέπει πολλές ευκαιρίες στις ενεργειακές κοινότητες και θεωρεί ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες τις κοινότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από αγροτικής απόψεως. Η προώθηση των τοπικών και των περιφερειακών ενεργειακών κοινοτήτων πρέπει να συνοδεύεται από εύκολη πρόσβαση, γραφειοκρατική ευελιξία και μείωση του διοικητικού φόρτου. Είναι σημαντικό αυτά τα είδη έργων στις αγροτικές περιοχές να λαμβάνουν επίσης στήριξη από τα ταμεία της ΕΕ.

1.9. Η ΕΟΚΕ τονίζει τη σημασία της εξοικονόμησης ενέργειας και της ενεργειακής απόδοσης τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια κατανάλωση. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, μεταξύ άλλων, με ενεργειακές ανακαινίσεις κτιρίων, με επενδύσεις σε νέα μηχανήματα και λοιπές τεχνολογίες, καθώς και με γεωργικές δραστηριότητες που καταναλώνουν λιγότερη ενέργεια.

2. **Εισαγωγή**

2.1. Ο σκληρός, απρόκλητος και αδικαιολόγητος πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας πυροδότησε μια άνευ προηγουμένου ενεργειακή κρίση στην ΕΕ. Οι τιμές της ενέργειας άρχισαν να αυξάνονται με ταχείς ρυθμούς το φθινόπωρο του 2021 και εκτινάχθηκαν στα ύψη μετά το ξέσπασμα του πολέμου στα τέλη Φεβρουαρίου του 2022. Η απότομη αύξηση των τιμών της ενέργειας επέφερε δυσκολίες στους πολίτες και στις επιχειρήσεις σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι αυξήσεις των τιμών της ενέργειας και οι κίνδυνοι διαταραχών του ενεργειακού εφοδιασμού αποτέλεσαν μία από τις βασικές ανησυχίες για την ΕΕ κατά το προηγούμενο έτος και έχει ληφθεί ευρύ φάσμα μέτρων σε επίπεδο ΕΕ και από τα κράτη μέλη. Ταυτόχρονα, η ΕΕ δρομολογεί μια φιλόδοξη μετάβαση σε μια οικονομία με ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα. Στόχος της παρούσας γνωμοδότησης είναι να εξετάσει διεξοδικότερα τον αντίκτυπο των υψηλών τιμών της ενέργειας στον γεωργικό τομέα και στις αγροτικές περιοχές και να παράσχει συστάσεις για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων.

2.2. Ο γεωργικός τομέας, ο οποίος αποτελεί στρατηγικό τομέα στην ΕΕ και σημαντικό μέρος των αγροτικών περιοχών μας, έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις υψηλές τιμές της ενέργειας. Η γεωργική παραγωγή απαιτεί μεγάλο μέρος της ενέργειας, είτε άμεσα είτε έμμεσα, μέσω της χρήσης ενεργοβόρων συντελεστών παραγωγής, ιδίως λιπασμάτων. Η αύξηση των τιμών της ενέργειας επηρέασε σημαντικά το κόστος της γεωργικής παραγωγής και οδήγησε σε αυξανόμενη αβεβαιότητα στην αγορά. Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, πολλοί γεωργοί αντιμετώπισαν αποδυνάμωση των ταμειακών διαθεσίμων και δυσκολίες στη συνέχιση των δραστηριοτήτων τους.

2.3. Πολλές γεωργικές δραστηριότητες είναι εποχικές και, ως εκ τούτου, η αντίστοιχη κατανάλωση ενέργειας είναι επίσης εποχική. Κατά τη διάρκεια της εκάστοτε εποχής του χρόνου, η προσαρμογή της κατανάλωσης ενέργειας ως απάντηση στις αυξήσεις των τιμών ή στις ενεργειακές ελλείψεις είναι συχνά δύσκολη. Κατά την καλλιεργητική περίοδο πρέπει να υιοθετούνται πρακτικές άρδευσης και άλλες πρακτικές διαχείρισης των υδάτων και να τίθενται εγκαίρως σε λειτουργία τα γεωργικά μηχανήματα. Οι ραγδαίες αυξήσεις των τιμών συνεπάγονται απρόβλεπτες δαπάνες και ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο τη ρευστότητα και την κερδοφορία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και άλλων αγροτικών δραστηριοτήτων.

([1]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) με θέμα «Στρατηγική αυτονομία και επισιτιστική ασφάλεια και βιωσιμότητα» (ΕΕ C 105 της 4.3.2022, σ. 56).

([2]) https://rural-vision.europa.eu/index_el

([3]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η ενεργειακή και η ψηφιακή μετάβαση των αγροτικών περιοχών» (ΕΕ C 486 της 21.12.2022, σ. 59).

2.4. Στις αγροτικές περιοχές, οι υψηλές τιμές της ενέργειας έχουν οδηγήσει σε αύξηση του κόστους των βασικών αναγκών, όπως η θέρμανση, η ηλεκτρική ενέργεια, η εφοδιαστική και οι μεταφορές. Οι αγροτικές περιοχές έχουν συχνά περιορισμένη πρόσβαση σε ενεργειακές υποδομές και οι αποστάσεις μετακίνησης είναι συχνά μεγάλες. Η κατάσταση επιβάρυνε σημαντικά τον αγροτικό πληθυσμό και τις αγροτικές επιχειρήσεις. Το μέσο εισόδημα στις αγροτικές περιοχές είναι χαμηλότερο από ό,τι στις αστικές περιοχές ([4]). Οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και ενεργειακής φτώχειας. Αυτή η κατάσταση έχει επίσης δυσχεράνει τη λειτουργία και την ανταγωνιστικότητα των αγροτικών επιχειρήσεων. Οι υψηλές τιμές της ενέργειας έχουν καταστήσει δυσκολότερη την πρόσβαση των αγροτικών κοινοτήτων σε οικονομικά προσιτές και αξιόπιστες πηγές ενέργειας. Αυτό αυξάνει την απειλή της φτώχειας στις αγροτικές περιοχές.

2.5. Οι ταχείες αλλαγές στην αγορά έχουν αντίκτυπο σε ολόκληρη την κοινωνία. Οι αναταραχές στις αγορές ενέργειας αποτέλεσαν σημαντική πηγή πληθωρισμού εντός της ΕΕ. Ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή για την ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο και άλλα καύσιμα ήταν κατά μέσο όρο 60 % υψηλότερος το 2022, σε σύγκριση με το επίπεδο τιμών του 2020. Στη γεωργία, η αντίστοιχη μεταβολή των τιμών της ενέργειας ήταν ακόμη μεγαλύτερη. Οι συνολικές τιμές της ενέργειας στη γεωργία αυξήθηκαν κατά 86 % εντός της ίδιας διετούς περιόδου ([5]).

3. **Επιπτώσεις των υψηλών τιμών της ενέργειας στον γεωργικό τομέα**

3.1. Ο ρυθμός των αλλαγών που παρατηρήθηκαν στην αγορά ενέργειας της ΕΕ το 2021 και το 2022 αντικατοπτρίζεται σαφέστερα στις μεταβολές των τιμών του φυσικού αερίου. Η τιμή του φυσικού αερίου αποτελεί επαρκή δείκτη της συνολικής εξέλιξης των τιμών της ενέργειας, δεδομένου ότι το φυσικό αέριο αποτελεί σημαντική πηγή ενέργειας θέρμανσης και καθορίζει τις τιμές της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας της ΕΕ. Για τη γεωργία, το φυσικό αέριο αποτελεί σημαντική εισροή στην παραγωγή αζωτούχων λιπασμάτων. Εκτός από τις εξελίξεις στην αγορά που καθοδηγείται από το φυσικό αέριο, η εξέλιξη των τιμών του πετρελαίου σε παγκόσμια κλίμακα επέφερε ραγδαίες αυξήσεις των τιμών των καυσίμων. Η ταυτόχρονη αύξηση των τιμών του πετρελαίου και του φυσικού αερίου είχε πολύ μεγαλύτερο αντίκτυπο στη γεωργία.

3.2. Για τους γεωργούς, ο αντίκτυπος της αύξησης των τιμών της ενέργειας απορρέει από το άμεσο κόστος παραγωγής, τις ενδιάμεσες εισροές και την κατανάλωση των νοικοκυριών. Η συνολική τιμή της ενέργειας στη γεωργική παραγωγή ήταν κατά 86 % υψηλότερη το 2022 σε σύγκριση με το 2020. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στα καύσιμα θέρμανσης, με αύξηση κατά 225 % σε σύγκριση με το 2020. Η συγκρίσιμη αύξηση των τιμών των λιπασμάτων ήταν 142 % και της ηλεκτρικής ενέργειας 72 % ([6]).

3.3. Το συνολικό κόστος παραγωγής της γεωργίας ήταν σημαντικά υψηλότερο λόγω των αυξημένων τιμών των εισροών. Η ελαστικότητα της ζήτησης για τις κύριες γεωργικές εισροές είναι πολύ χαμηλή, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι μεταβολές στη ζήτηση είναι μικρότερες σε σύγκριση με τις μεταβολές των τιμών.

3.4. Στον τομέα της γεωργίας, οι ταχείες βραχυπρόθεσμες μεταβολές των τιμών συχνά αφήνουν ελάχιστα περιθώρια προσαρμογής, ανάλογα με τον τομέα ή τον τύπο της γεωργίας. Η ενέργεια και τα λιπάσματα αποτελούν σχετικά σημαντικό μερίδιο της συνολικής χρήσης εισροών στη γεωργία. Σύμφωνα με τη Eurostat ([7]), το μερίδιο της ενέργειας στον γεωργικό τομέα της ΕΕ ήταν 13,2 % το 2022. Επιπλέον, αυξήθηκαν οι τιμές και άλλων γεωργικών εισροών.

3.5. Στη γεωργία της ΕΕ, το κόστος των λιπασμάτων το 2022 αυξήθηκε κατά 103 % σε σύγκριση με το 2020. Δεδομένου ότι η παρατηρούμενη αύξηση των τιμών είναι κάπως υψηλότερη σε σύγκριση με τις μεταβολές του κόστους, η συνολική ποσότητα λιπασμάτων που χρησιμοποιήθηκε στην παραγωγή ήταν χαμηλότερη το 2022 σε σύγκριση με το 2020. Συγκριτικά, το συνολικό ενεργειακό κόστος ήταν κατά 66 % υψηλότερο κατά την ίδια περίοδο. Ως εκ τούτου, η χρήση ενέργειας στη γεωργία ήταν επίσης χαμηλότερη το 2022 ([8]).

3.6. Ο αντίκτυπος των ασταθών τιμών της ενέργειας έχει τόσο μεσοπρόθεσμες όσο και μακροπρόθεσμες συνέπειες. Μεσοπρόθεσμα, η αύξηση του κόστους παραγωγής που οφείλεται στην ενέργεια μπορεί να επιταχύνει τον ρυθμό των διαρθρωτικών αλλαγών στον γεωργικό τομέα, τόσο όσον αφορά την εγκατάλειψη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων όσο και τις αλλαγές στην παραγωγή. Οι επιπτώσεις αυτές είναι επίσης παρόμοιες με εκείνες που επηρεάζουν άλλες αγροτικές επιχειρήσεις. Μακροπρόθεσμα, η αύξηση των τιμών της ενέργειας επισπεύδει τη μετάβαση προς αποτελεσματικότερες ή αποδοτικότερες πρακτικές παραγωγής που είναι πιο οικονομικές όσον αφορά τους φυσικούς πόρους ή τις εισροές.

([4]) Περιφερειακή επετηρίδα της Eurostat για το 2023.
([5]) Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_manr/default/table), ίδιοι υπολογισμοί.
([6]) Οικονομικοί λογαριασμοί για τη γεωργία, Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/apri_pi15_ina/default/table), ίδιοι υπολογισμοί.
([7]) Οικονομικοί λογαριασμοί για τη γεωργία (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/aact_eaa01/default/table).
([8]) Οικονομικοί λογαριασμοί για τη γεωργία (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/aact_eaa01/default/table), ίδιοι υπολογισμοί.

4. **Επιπτώσεις των υψηλών τιμών της ενέργειας στις αγροτικές περιοχές**

4.1. Οι ειδικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον ενεργειακό πληθωρισμό ποικίλλουν ανάλογα με την περιοχή, τη χώρα και τις ιδιαίτερες συνθήκες. Ο αντίκτυπος της αύξησης του ενεργειακού κόστους είναι μεγαλύτερος στις αγροτικές περιοχές σε σύγκριση με τις περιαστικές και τις αστικές περιοχές. Αυτό οφείλεται ιδίως στο υψηλότερο κόστος διανομής και παράδοσης, στον περιορισμένο ανταγωνισμό μεταξύ των παρόχων ενέργειας, στις προκλήσεις στις ενεργειακές υποδομές, καθώς και στις επιδοτήσεις και στις διαφορές της πολιτικής.

4.2. Η ραγδαία αύξηση των τιμών της ενέργειας και ο συνολικά υψηλός πληθωρισμός οδήγησαν σε μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Γενικά, ο ρυθμός εξέλιξης των μισθών και των εισοδημάτων δεν μπόρεσε να συμβαδίσει με τον ταχέως αυξανόμενο πληθωρισμό.

4.3. Το 2022, η μέση τιμή ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ με την οποία επιβαρύνθηκαν οι καταναλωτές ήταν κατά 44 % υψηλότερη σε σύγκριση με το 2020. Η τιμή καταναλωτή του φυσικού αερίου ήταν κατά 72 % υψηλότερη και της θερμικής ενέργειας κατά 24 % υψηλότερη κατά την ίδια περίοδο. Το σχετικό μερίδιο των συνολικών καταναλωτικών δαπανών για την ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο και τα άλλα καύσιμα αυξήθηκε από το 2020 έως το 2022 ([9]).

4.4. Οι υψηλές τιμές της ενέργειας έχουν οδηγήσει σε υψηλότερο κόστος ζωής για τον αγροτικό πληθυσμό. Αυτό μπορεί να επηρεάσει την ικανότητά τους να αντεπεξέλθουν σε βασικές ανάγκες όπως η θέρμανση, η ηλεκτρική ενέργεια και οι μεταφορές. Οι αυξανόμενες τιμές της ενέργειας συμβάλλουν στη φτώχεια στις αγροτικές περιοχές. Τα άτομα ή τα νοικοκυριά δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν επαρκή ενέργεια. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της πρόσβασης σε αξιόπιστη θέρμανση, ψύξη, φωτισμό και άλλες βασικές ενεργειακές ανάγκες. Η ενεργειακή φτώχεια μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, την εκπαίδευση και τη συνολική ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές, ιδίως μεταξύ των ευάλωτων πληθυσμών και των ηλικιωμένων.

4.5. Οι υψηλές τιμές της ενέργειας επηρεάζουν επίσης τις επιχειρήσεις και την οικονομική δραστηριότητα στις αγροτικές περιοχές. Εκτός από τη γεωργία, πολλές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αγροτικές περιοχές έχουν πληγεί από την κατάσταση αυτή. Η αβεβαιότητα έχει μειώσει τα κίνητρα για επενδύσεις και έχει αυξήσει το κατώτατο όριο για την πρόσληψη εργαζομένων. Ο τομέας του τουρισμού, ο οποίος είναι σημαντικός σε πολλές αγροτικές περιοχές, έχει επίσης πληγεί από τις υψηλές τιμές της ενέργειας. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο λιγότερων ευκαιριών απασχόλησης, ιδίως σε αγροτικές περιοχές και σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές, όπου σπάνια υπάρχουν εναλλακτικές ευκαιρίες απασχόλησης.

5. **Γενικές παρατηρήσεις**

5.1. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι η Επιτροπή και τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών της ενέργειας. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις έκτακτες δέσμες μέτρων στήριξης των γεωργών που επλήγησαν περισσότερο από την κατάσταση στην Ουκρανία το 2022 και το σταθερά υψηλό κόστος των εισροών το 2023, τα αυξημένα ανώτατα όρια για περιορισμένα ποσά ενισχύσεων προς τους γεωργούς, την ευελιξία και την πιθανή στήριξη των επιχειρήσεων που πλήττονται από την αύξηση του ενεργειακού κόστους, καθώς και την προσωρινή κατάργηση των δασμών στα λιπάσματα, με εξαίρεση τα λιπάσματα που προέρχονται από τη Ρωσία και τη Λευκορωσία. Η αύξηση των τιμών της ενέργειας ενθαρρύνει επίσης τις επενδύσεις σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας στον γεωργικό τομέα. Παρέχονται ολοένα και περισσότερα κίνητρα για τη βελτίωση της γεωργίας ακριβείας. Οι δαπανηρές τεχνολογίες θα αποδώσουν καρπούς σε μικρό χρονικό διάστημα και θα αποφέρουν αυξανόμενες αποδόσεις πιο βραχυπρόθεσμα.

5.2. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες της Επιτροπής για τη μείωση της εξάρτησης από εισροές και πηγές ενέργειας που βασίζονται σε ορυκτά καύσιμα. Με βάση την ανακοίνωση σχετικά με τη διαθεσιμότητα και την οικονομική προσιτότητα των λιπασμάτων ([10]), η Επιτροπή θα προωθήσει τη βελτίωση της πρόσβασης σε οργανικά λιπάσματα και θρεπτικά συστατικά από ροές ανακυκλωμένων αποβλήτων, ιδίως σε περιοχές όπου η χρήση οργανικών λιπασμάτων είναι χαμηλή, θα στηρίξει τη μετατροπή της ευρωπαϊκής βιομηχανίας αζωτούχων λιπασμάτων σε βιομηχανία βασισμένη στην αμμωνία που παράγεται με τη χρήση ανανεώσιμου υδρογόνου και υδρογόνου απαλλαγμένου από ορυκτά καύσιμα και θα διασφαλίσει ότι υπάρχει ένα σταθερό και λειτουργικό ρυθμιστικό περιβάλλον που θα διέπει την παραγωγή ανανεώσιμου υδρογόνου και υδρογόνου χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, διασφαλίζοντας έτσι ότι μπορεί να αναπτυχθεί ταχέως μια αγορά για ανανεώσιμα και χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών λιπάσματα με βάση το υδρογόνο. Στη μελλοντική ΚΓΠ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην προώθηση της χρήσης οργανικών λιπασμάτων, μέσω περιβαλλοντικών προγραμμάτων που ανταμείβουν τους γεωργούς.

5.3. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι, αντί της εθνικής ad hoc απόκρισης σε επίπεδο πολιτικής, τα κράτη μέλη πρέπει να βελτιώσουν τη χρήση των μέσων στο πλαίσιο των εθνικών στρατηγικών σχεδίων στο πλαίσιο της ΚΓΠ, για την αντιμετώπιση κρίσεων που προκύπτουν από τις ταχείες αλλαγές της αγοράς. Από μελέτη ([11]) προκύπτει ότι μόνο 14 κράτη μέλη εφαρμόζουν μέσα διαχείρισης κινδύνων της ΚΓΠ στα εθνικά στρατηγικά τους σχέδια για την ΚΓΠ. Τα μέσα αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν ασφαλίσεις για την κάλυψη του κόστους ή άλλα μέτρα εστιασμένα στο κόστος. Τα μέσα που έχουν εγκριθεί επί του παρόντος στο πλαίσιο των σχεδίων συμπληρώνουν κυρίως τα συστήματα ασφάλισης που εστιάζουν σε απώλειες καλλιεργειών ή σε άλλα αποτελέσματα που συνδέονται με τις καιρικές συνθήκες. Ωστόσο, υπάρχει επίσης ένα παράδειγμα εργαλείου σταθεροποίησης εισοδήματος που χρησιμοποιείται στα εγκεκριμένα εθνικά στρατηγικά σχέδια για την ΚΓΠ.

([9]) Καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών, Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_co3_p3/default/table), ίδιοι υπολογισμοί.

([10]) COM(2022) 590 final.

([11]) Έγγραφο εργασίας Thünen 191a.

5.4. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι η ραγδαία αύξηση των τιμών και, ως εκ τούτου, η ταχεία αύξηση του κόστους παραγωγής αποτελούν επίσης πρόκληση για τους μηχανισμούς της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ). Οι άμεσες επιδοτήσεις της ΚΓΠ συχνά δικαιολογούνται ως εργαλείο σταθεροποίησης των εισοδημάτων των γεωργών σε περίπτωση ραγδαίων αλλαγών της αγοράς. Ωστόσο, η τρέχουσα ΚΓΠ δεν μπορεί να λάβει επαρκώς υπόψη τον αντίκτυπο του ταχέως αυξανόμενου κόστους παραγωγής στη γεωργία. Για τον λόγο αυτό, η ΕΟΚΕ προτείνει στην Επιτροπή να εξετάσει το ενδεχόμενο συμπερίληψης αντικυκλικών στοιχείων με επαρκή χρηματοδότηση στα μέσα της ΚΓΠ μετά το 2027. Τα αντικυκλικά μέτρα θα συνδέσουν στενότερα τα επίπεδα στήριξης με τις εξελίξεις της αγοράς και θα ενισχύσουν το δίχτυ ασφαλείας έναντι της αύξησης του κόστους και της μείωσης των κερδών.

5.5. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει σθεναρά την ιδέα ότι οι συμβατικές πρακτικές στο πλαίσιο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων πρέπει να λαμβάνουν καλύτερα υπόψη τη διακύμανση του κόστους παραγωγής στην πρωτογενή παραγωγή. Οι συμβάσεις που σχετίζονται με την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων είναι συνήθως άκαμπτες και δεν λαμβάνουν επαρκώς υπόψη το ταχέως μεταβαλλόμενο κόστος παραγωγής. Η ΕΟΚΕ δηλώνει σαφώς ότι η κατάσταση πρέπει να βελτιωθεί. Η ΕΟΚΕ ζητεί να εναρμονιστούν τα διάφορα δίκαια των συμβάσεων και οι ποικίλες συμβατικές πρακτικές, προκειμένου να διασφαλιστούν η συνοχή και η αποτελεσματικότητα μεταξύ των κρατών μελών.

5.6. Η Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ και η στρατηγική της «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» αποσκοπούν στη μείωση της χρήσης ανόργανων αζωτούχων λιπασμάτων στη γεωργία. Η μείωση της εξάρτησης της γεωργίας της ΕΕ από αζωτούχα λιπάσματα ορυκτής προέλευσης αποτελεί βασικό στόχο. Η ενίσχυση της χρήσης ανακυκλωμένων θρεπτικών ουσιών και μη ορυκτών πηγών αζώτου θα ωφελήσει το περιβάλλον και θα παράσχει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες και ευκαιρίες καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο ([12]). Αυτό είναι επίσης σημαντικό για την επίτευξη του στόχου του ουδέτερου ισοζυγίου διοξειδίου του άνθρακα έως το 2050.

5.7. Η ΕΟΚΕ τονίζει την ανάγκη βελτίωσης της συνοχής των πολιτικών για την αύξηση του ρυθμού της πράσινης μετάβασης, ιδίως όσον αφορά την απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές και τις μη ορυκτές πηγές ενέργειας. Εκτός από τις γεωργικές και αγροτικές πολιτικές, και άλλες τομεακές πολιτικές πρέπει να λαμβάνουν περισσότερο υπόψη αυτούς τους στόχους. Αυτό απαιτεί επίσης καλύτερη χρήση των καθεστώτων επενδυτικών κεφαλαίων και των επιχειρηματικών κεφαλαίων εκτός του προϋπολογισμού της ΕΕ. Προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή της πολιτικής, η αγροτική θωράκιση πρέπει να εφαρμόζεται σε όλα τα καθεστώτα πολιτικής.

5.8. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι το μέλλον και η ευημερία των αγροτικών περιοχών είναι υψίστης σημασίας για την επισιτιστική ασφάλεια, τη στρατηγική αυτονομία ([13]) και την ανθεκτικότητα της Ευρώπης, καθώς και για ένα βιώσιμο ενεργειακό μείγμα που συμβάλλει στην ενεργειακή ανεξαρτησία της ΕΕ. Η ΕΟΚΕ καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να στηρίξουν περαιτέρω τις αγροτικές περιοχές για την επέκταση της βιώσιμης παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, μεταξύ άλλων με την άρση των υφιστάμενων φραγμών, την αποκέντρωση των συστημάτων παραγωγής και αποθήκευσης, την ενίσχυση των ενεργειακών δικτύων και την κατάρτιση ειδικευμένων επαγγελματιών, καθώς και με την προώθηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ως μέσου συμβολής στην ενεργειακή αυτονομία, τη διαφοροποίηση του εισοδήματος και την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας και της κλιματικής αλλαγής.

5.9. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία της διατήρησης και της ανάπτυξης των αγροτικών υποδομών σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι κατάλληλες και καλά συντηρούμενες υποδομές βελτιώνουν την ανθεκτικότητα και επιτρέπουν την προσαρμογή στην εξελισσόμενη κρίση. Βασικό στοιχείο των υποδομών είναι ένα ολοκληρωμένο ευρυζωνικό δίκτυο σε όλες τις αγροτικές περιοχές. Η ευρυζωνικότητα μειώνει την ανάγκη μετακίνησης μεταξύ κατοικίας και εργασίας, δημιουργώντας έτσι καλύτερες συνθήκες για την εξ αποστάσεως εργασία. Επιπλέον, βελτιώνει τις συνθήκες λειτουργίας των αγροτικών επιχειρήσεων και, ως εκ τούτου, συμβάλλει άμεσα στην απασχόληση στις αγροτικές περιοχές.

5.10. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η προώθηση της τοπικής παραγωγής ενέργειας και των ενεργειακών κοινοτήτων αποτελούν σημαντικό στοιχείο του μακροπρόθεσμου οράματος της ΕΕ για τις αγροτικές περιοχές ([14]). Η ΕΟΚΕ θεωρεί σημαντική τη δέσμευση για την υλοποίηση των στόχων του μακροπρόθεσμου οράματος της ΕΕ για τις αγροτικές περιοχές. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τη σημασία πρωτοβουλιών όπως το αγροτικό σύμφωνο ([15]), το οποίο ενισχύει την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και συμβάλλει ενεργά στην προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της βιώσιμης ανάπτυξης στον γεωργικό τομέα και στις αγροτικές περιοχές.

([12]) Ενημερωτική έκθεση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οφέλη της εκτατικής κτηνοτροφίας και των οργανικών λιπασμάτων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας».
([13]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Στρατηγική αυτονομία και επισιτιστική ασφάλεια και βιωσιμότητα» (ΕΕ C 105 της 4.3.2022, σ. 56).
([14]) Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Ένα μακρόπνοο όραμα για τις αγροτικές περιοχές της ΕΕ» [COM(2021) 345 final].
([15]) https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/rural-pact_en

5.11. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι ο ρόλος των τοπικών και των περιφερειακών ενεργειακών κοινοτήτων πρέπει να αναγνωριστεί και να προωθηθεί, προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη και αποδοτική ενεργειακή μετάβαση στις αγροτικές περιοχές ([16]). Οι ενεργειακές κοινότητες αποτελούν νέες μορφές παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας. Η ΕΟΚΕ βλέπει πολλές ευκαιρίες στις ενεργειακές κοινότητες και θεωρεί ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες τις κοινότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από αγροτικής απόψεως. Υπάρχουν διάφορα παραδείγματα ενεργειακών κοινοτήτων που λειτουργούν εύρυθμα, όπως οι Wildpoldsried ([17]), Elektrizitätswerke Schönau ([18]), Mutterscholz ([19]), Claremorris και Western District Energy Co-Op ([20]).

5.12. Οι επενδύσεις στο βιοαέριο, την αιολική ενέργεια, την ηλιακή ενέργεια και άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας συμβάλλουν στη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και βελτιώνουν τη συνολική ενεργειακή αυτάρκεια εντός της ΕΕ. Οι επενδύσεις αυτές πρέπει να ενισχυθούν, ιδίως στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Με βάση αυτές τις επενδύσεις, τα τοπικά και τα περιφερειακά ενεργειακά δίκτυα θα μπορούσαν να σταθεροποιήσουν την αγορά ενέργειας και να παράσχουν δίχτυα ασφαλείας για την αντιμετώπιση των αναταράξεων στην αγορά, ιδίως για τους αγροτικούς καταναλωτές, τους γεωργούς και τις επιχειρήσεις μικρής κλίμακας.

5.13. Η ΕΟΚΕ τονίζει τη σημασία της εξοικονόμησης ενέργειας και της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης. Εκτός από τα άλλα οφέλη, η εξοικονόμηση ενέργειας μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες εξοικονόμησης ενέργειας, όπως η καλύτερη μόνωση των κτιρίων, η καλύτερη ενεργειακή απόδοση, η εξυπνότερη χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας, διαφορετικές επιλογές κινητικότητας και η εξ αποστάσεως εργασία. Στη γεωργία, οι δυνατότητες αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη γεωργία ακριβείας, καθώς και μεθόδους και μηχανήματα παραγωγής υψηλότερης αποδοτικότητας όσον αφορά την ενέργεια και τα καύσιμα.

Βρυξέλλες, 14 Δεκεμβρίου 2023.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Oliver RÖPKE

([16]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η ενεργειακή και η ψηφιακή μετάβαση των αγροτικών περιοχών» (ΕΕ C 486 της 21.12.2022, σ. 59).
([17]) Θεματική συζήτηση για το Αγροτικό σύμφωνο #1: ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στις αγροτικές περιοχές (https://www.eesc.europa.eu/el/agenda/our-events/events/rural-pact-1-renewable-energies-rural-areas).
([18]) https://www.ews-schoenau.de/ews/geschichte/
([19]) Muttersholtz, Territoire à énergie positive.
([20]) https://claremorris-energy-coop.com/